

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ПАТРИАРШИЯ ПРЕЗ 1953 г.

ст.н.с. д-р Никола Казански, E-mail: refer2@cl.bas.bg

Българската православна църква изминава славен, но и труден път през столетията. Първоначално християнството е прието при българския хаган Богорис от Светия Престол в Рим през 862 г., след договора с крал Людовик Немски. Има запазено великолепно изображение на княз Борис I като бенедиктински монах във Верона, Италия. Следва сложна борба между Византия и Рим за приобщаване на българската държава към християнския свят. Особени епизоди в нея са възникналото близко приятелство между новопокръстения княз Борис-Михаил и епископ Формоза Портуенски (бъдещия папа Формоза) и пратеничеството на Борис до папа Николай I през 866 г., който принципно позволява съществуването на самостоятелна българска църква. Накрая спорът между Рим и Византия се разрешава на Осмия Вселенски събор в Цариград през 870 г., когато България получава независима църква начело с архиепископ, но остава в сферата на Византия.

Първият известен български патриарх Леонтий е провъзгласен по времето на Симеон Велики към 918 г. По време на византийското владичество (1018-1186) неговите функции изпълнява охридският архиепископ. През Второто българско царство (1186-1396) патриаршията се възстановява, като пръв известен предстоятел на Търновската катедра е Василий, а последен е знаменитият Евтимий Търновски. След падането на България под османско владичество функциите на Българската патриаршия отново се изпълняват от Охридската архиепископия-патриаршия до нейното ликвидиране в 1767 г.

През 1870 г., почти сто години след това се възражда независимата българска православна църква като Българска екзархия. През 1945 г. е вдигната схизмата от нея и през 1953 г. е възстановена и самата Българска патриаршия. Този знаменателен акт се извършва на 8 май 1953 г. след провеждането на църковно-народен събор, който приема нов устав на Българската православна църква и избира за патриарх Кирил (1953-1971). Новото най-високо духовно звание на предстоятеля на Българската православна църква има огромно значение за нейното развитие. След повече от 550 години българската църква най-после заема отново полагащото й се място сред нейните посестрими — другите поместни православни църкви.

Самият патриарх със светското име Кирил Марков Константинов (1901-1971) е необикновено светла личност с особени заслуги не само като църковник и учен-историк, член на БАН, но и като духовен пастир. През март 1943 г., когато се прави опит първата група български евреи от неговата Пловдивска епархия да бъде откарана на закование в концлагерите, той се присъединява към тях и заявява на властите, че ще трябва да отведат и него. Така той става един от спасителите на българските евреи. Това уникално събитие през Втората световна война и досега поражда уважение към България и българския народ по целия цивилизован свят.

С възвръщането на своето достойнство Българската патриаршия получава възможност да разшири и активизира дейността си. Тя поддържа свои задгранични диоцези в САЩ, Канада и Австралия, както и старите български енории в Цариград, Будапеща, Виена, Букурещ и Москва. Благодарение на високия си ранг Българската църква си връща или придобива ценни храмове в Букурещ, Москва и други големи градове. Въпреки изключително неблагоприятните политически условия по това време Българската православна църква и нейната Патриаршия успяват да запазят църковното образование и просвета на определено ниво. Действат Духовната семинария в Пловдив и Духовната академия в София, подготвяйки кадри за служение на Божията нива. Излизат периодичните органи “Църковен вестник” (от 1900 г.), списание “Духовна култура” (от 1920 г.) и “Годишник на Духовната академия” (от 1924 г.). Много автори, които поради различни причини нямат достъп до официалните средства за масова информация, получават възможност, макар и в определени рамки, да публикуват своите изследвания в тези издания.

Особено плодотворна дейност развиват двете научни институции към Българската патриаршия, а именно Националният църковно-исторически музей и Църковно-историческият институт. В първия се съхраняват изключителни артефакти и експонати, свързани с християнската цивилизация и култура по българските земи. Под егидата на Църковно-историческия институт и с негово активно участие се провеждат множество изследвания, както и национални и международни научни форуми по повод годишнини на светите братя Константин-Кирил Философ и Методий, покръстването на българския народ, въвеждането на славянобългарската писменост и много други.

За съжаление манастирите не могат да получават необходимите им средства, а някои от тях са насилствено закрити. И все пак най-значимите от тях като майката на българското монашество Рилската света обител, Бачковския, Троянския и много други манастири успяват да се запазят под една или друга форма. С най-много грижи се ползват ставропигиалните манастири, които са на пряко подчинение на Патриаршията. Макар и с множество затруднения и усложнения, българската принадлежност на атонския манастир “Свети Георги Зограф” е запазена. В това историческо духовно средище се съхраняват множество ценни реликви, между които и оригиналът на “История славяноболгарска” от преподобния отец Паисий Хилендарски.

Българската патриаршия участва активно (до 1992 г.) в икуменическото движение и в Християнската конференция за мир. Поддържа световното движение за мир, сигурност и разоръжаване. Неин постоянен представител участва редовно в работата на Световния съвет на църквите в Женева.

През май 2002 г. нине здравстващият Български патриарх д-р Максим има високата чест и особеното удовлетворение да посрещне Негово светейшество римския папа Йоан-Павел II при неговото първо пастирско посещение в България. Това е едно добро начало за преодоляване на вековното разделение между западната и източната църква. Даже престорените атеисти и непрактикуващите вярващи никога не могат да забравят плахите светлинки на великденските свещички, които съгряваха тяхната надежда за духовна радост и светло възкресение.

БИБЛИОГРАФИЯ НА ТРУДОВЕТЕ НА академик д-р Д. Ноп. с. + КИРИЛ, ПАТРИАРХ БЪЛГАРСКИ (1901 – 1971)

МОНОГРАФИИ

Авксентий Велешки. Биографичен очерк. /По случай 100 години от свъртта му — 1865 г./ С., 1965. 32 с.

Българомохамедански селища в Южни Родопи, Ксантийско и Гюмюрджинско. Топонимно, етнографско и историческо изследване. С., 1960.

Българската екзархия в Одринско и Македония след Освободителната война 1877-1878. Т. 1. Кн. 1, 2. С., 1969; 1970. 754; 759 с.

Българското население в Македония и борбата за създаване на екзархия. С., 1971. 96 с.

Гости на руската църква. Пловдив, 1949. 141 с.

Граф Н. П. Игнатиев и българският църковен въпрос. Т. 1. Изследване и документи (1864-1872 г.). С., 1958 /1959/. 568 с.

Екзарх Антим (1816-1888). С., 1956. 956 с.

Излезе сеяч... Пловдив, 1940. 207 с.

Католическата пропаганда сред българите през втората половина на 19 век. Т. 1 (1859-1865). С., 1962 /1963/. 475 с.

- Натанаил, митрополит Охридски и Пловдивски 1820-1905. С., 1952. 604 с.
- Паисий, митрополит Пловдивски в църковно-народната борба. Пловдив, 1948. 320 с.
- Панарет, митрополит Пловдивски 1805-1883. С., 1950. 456 с.
- При извора. Ч. 1, 2, 3. Пловдив, /1943/; 1945; 1946. 352; 226; 224 с.
- Принос към българския църковен въпрос. Документи от Австрийското консулство в Солун. С., 1961. 224 с.
- Принос към униатството в Македония след Освободителната война 1879-1895. Доклади на френските консули в Солун. С., 1968. 712 с.
- Път Господен. /Слова и речи/. Т. 1-6. С., 1957-1969.
- Слово на живота. Т. 1. С., 1953. 360 с.
- Съпротива срещу Берлинския договор — Кресненското въстание. С., 1955. 346 с.
- Човекът и неговият труд. Пловдив, /1942/. 179 с. 2 изд. 1947.

СТАТИИ

- Българските историци стоят на висотата на научния дълг. — Зем. знаме, № 163, 11 юли 1970.
- Вяра и възраждане. — Духовна култура, 1938, № 5, с. 129-135.
- Гласът на разума и съвестта. /Против войната в защита на световния мир/. — Отеч. фронт, № 3263, 27 февр. 1955.
- Епископ Поликарп Патарски. — Год. Духовната академия, 13, 1963-1964, 1964, с. 1-40.
- Мирът, въпреки очакванията на народите не е още обезпечен. — В защита на мира, 1963, № 2, с. 11-12.
- Предговор. — В: Велянов, Васил. От Златения рог до Божи гроб и Атон. С., 1968. 320 с.
- Свети Климент Охридски — един от основоположниците на българската църква. — Зем. знаме, № 287, 8 дек. 1966.
- Църква и синагога. — Духовна култура, 1934, № 54-55, с. 1-23.
- Църковно-народният въпрос и цариградското списание „Читалище“. — Читалище, 1970, № 9-10, с. 23-26.
- Le 1100-ime anniversaire de la mort de Saint-Cyrille. /Печ/. — Etudes balkaniques, 1969, 3, с. 5-12.

ПУБЛИКАЦИИ ЗА НЕГО

- Интервю с Патриарх Кирил. — Поглед, 1969, № 4.
- Панчовски, Иван Г. Живот, дейност и творчество на българския патриарх Кирил (1901-1971 г.). — Духовна култура, 1971, № 3-4, с. 22-64.
- Тодоров, Т. Омилетични ценности в трудовете на Негово светейшество д-р д-р hon. с. Кирил патриарх български. — Год. Духовна академия „Св. Климент Охридски“, 3, 1953-1954, 1954, с. 3-86.
- Kosev, D. Cyrille, patriarche de l'Eglise orthodoxe bulgare. — Etudes balkaniques, 1971, No. 2, с. 166-171.